

Bruket av engelskspråkiga e-postadresser i Regeringskansliet

Beslutet i korthet: Utformningen av myndigheters e-postadresser ligger utanför det kärnområde, där språklagen kräver att endast svenska får användas. Att en sådan adress avfattats på engelska kan inte heller anses utgöra ett hinder mot den möjlighet att kommunicera med svenska myndigheter på svenska som enligt språklagen ska finnas. Men språklagen ålägger även det allmänna ett särskilt ansvar för det svenska språkets användning och utveckling. Answarets räckvidd måste bl.a. vara beroende av vilken roll och ställning en myndighet har. Regeringskansliet är därvid unikt. Just dess bruk av enbart engelskspråkiga e-postadresser rimmar illa med det särskilda språkvårdsansvar som från statens sida ställs på myndigheterna. Det har befunnits stå i strid med språklagens krav.

Bakgrund och utredning

I anmälningar till JO påtalades att Regeringskansliet enbart använder sig av engelskspråkiga e-postadresser, t.ex registrator@primeminister.ministry.se.

Regeringskansliet anmodades att yttra sig över anmälningarna och ge sin syn på huruvida myndighetens användande av enbart engelska e-postadresser stod i överensstämmelse med språklagen. I sitt yttrande anförde Regeringskansliet huvudsakligen följande.

Departementen registrerade e-postadresser 1994. Vid denna tidpunkt fanns inte någon möjlighet att använda bokstäverna å, ä och ö i e-postadresser, varför valet föll på engelska e-postadresser. Sådana e-postadresser ansågs dessutom lämpliga vid internationella kontakter.

Språklagen trädde i kraft den 1 juli 2009, samma dag som Sverige blev ordförande i EU:s ministerråd. Det har inte ansetts lämpligt att under pågående ordförandeskap göra några förändringar i Regeringskansliets e-post-adresser.

Ett arbete kommer inom kort att inledas för att se över möjligheten att använda såväl det svenska som det engelska språket i Regeringskansliets e-postadresser.

Rättslig reglering

Den 1 juli 2009 trädde språklagen i kraft. Språklagen innehåller bl.a. bestämmelser om språkanvändning i offentlig verksamhet. Lagen stadgar att svenska är huvudspråk i Sverige (4 §). Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla i Sverige bosatta ska ha tillgång till och som ska kunna användas

inom alla samhällsområden (5 §). Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas (6 §). Språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska (10 §). Det sistnämnda är avsett att ge uttryck för vad som sedan lång tid tillbaka gäller i Sverige, nämligen att de offentliga organen arbetar på svenska, skriftligt såväl som muntligt (prop. 2008/09:153 s. 48).

Lagstiftaren kan på särskilda områden besluta om andra principer. Det framgår av lagens 3 §. Där stadgas att om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från språklagen, gäller den bestämmelsen. Men språklagens krav utgör alltså huvudregler, som ska tillämpas så länge det inte finns undantag i lag eller förordning.

Innebörden av att svenska är huvudspråk i Sverige utvecklas i förarbetena (prop. 2008/09:153 s. 17):

Som huvudspråk ska svenskan vara det samhällsbärande språket i Sverige. Konkret innebär det att all offentlig verksamhet bygger på svenska språket. Lagar stiftas och publiceras på svenska, handläggningsspråket vid förvaltningsmyndigheter och domstolar är svenska och kommunikation med myndigheterna kan alltid ske på svenska. Beslut och andra viktigare handlingar som ska expedieras upprättas som huvudregel på svenska och information till allmänheten om offentlig verksamhet finns alltid på svenska.

— — —

Denna roll som svenska språket har i samhället betyder att det ska vara tillräckligt för den som verkar och bor i Sverige att behärska svenska för att kunna delta i samhällslivet och ta tillvara sina rättigheter och fullgöra sin skyldigheter. Den enskilde ska alltså kunna utgå från att han eller hon vid kontakter med myndigheter alltid har möjlighet att kommunicera – muntligt och skriftligt – på svenska.

I förarbetena anförts vidare att det svenska språket, för att kunna fylla funktionen som huvudspråk och därmed vara samhällets gemensamma språk, måste användas och utvecklas inom alla samhällsområden. Med den roll som det allmänna har i samhället är det därför ytterst viktigt att det allmänna i sin verksamhet ger en tydlig signal om att svenskan är samhällets gemensamma språk (prop. 2008/09:153 s. 18 f.).

Konkret innebär det allmännas särskilda ansvar för att svenska språket används och utvecklas bl.a. att svenska ska användas i stället för andra språk när det är möjligt med hänsyn till verksamheten och att åtgärder ska vidtas för att förhindra att svenska språket tappar mark inom alla de områden som omfattas av offentlig verksamhet (prop. 2008/09:153 s. 19).

Efter att vissa remissinstanser under lagstiftningsprocessen hade framfört att det var oklart vad det allmännas ansvar innebär uttalade regeringen följande (prop. 2008/09:153 s. 19 f.):

Behovet av insatser för att värna svenskan som huvudspråk skiftar ... mellan olika sektorer av samhället. Därför är det inte möjligt att i lagen närmare precisera vad ansvaret innebär.

Vår bedömning är alltså att detaljerade åtgärder inte primärt bör komma till stånd genom lagstiftning, men att det allmänna bör ges ett särskilt ansvar för att det svenska språket fortsatt används och utvecklas. Myndigheter och andra offentliga organ där behov av åtgärder kan finnas bör analysera den egna verksamheten och komma fram till hur de i det löpande arbetet ska leva upp till sitt ansvar att värna svenskan som vårt huvudspråk.

Bedömning

Av ett tidigare JO-beslut som gällde tillämpning av språklagen framgår bl.a. följande.

Det går att urskilja två tydliga utgångspunkter i språklagens regler om det svenska språkets ställning. Den första är att svenskan är vad som kan betecknas som förvaltningspråk och ska användas i det allmännas kärnverksamheter, det s.k. kärnområdet. Regleringen är tvingande; här får andra språk inte användas. Kärnområdet omfattar sådana förfaranden och allmänna handlingar som är av särskilt stor betydelse inom den offentliga verksamheten, såsom den politiska beslutsprocessen, domstolsförhandlingar, domar, protokoll, beslut, föreskrifter, verksamhetsberättelser och andra dokument av liknande karaktär. Den andra utgångspunkten är att svenskan såsom huvudspråk härutöver ska kunna användas inom alla samhällsområden.

Utanför kärnområdet är regleringen avsedd att vara flexibel. Det innebär dock inte att myndigheter kan göra fria lämplighetsöverväganden; huvudregeln är att svenska ska användas.

Intresset av att utanför kärnområdet använda ett annat språk måste alltid vägas mot det allmännas ansvar för det svenska språkets användning och utveckling.

Undantag från språklagens krav ska motiveras av sakliga skäl. De får inte sträcka sig längre än vad som är nödvändigt i det särskilda fallet. Enbart det förhållandet att användandet av ett annat språk kan te sig bekvämt eller rationellt från den enskilda myndighetens synpunkt är inte tillräckligt.

Beträffande Regeringskansliets e-postadresser gör jag följande bedömning.

Utformningen av en myndighets e-postadress får anses ligga utanför kärnområdet. Även om en på engelska avfattad e-postadress i någon mån kan försvåra för den som inte behärskar engelska att kommunicera med en myndighet är svårigheten inte alls så betydande att den i sig kan anses utgöra ett hinder för den enskilde att använda svenska vid kontakter med myndigheten. Språklagen innebär alltså generellt sett inte ett förbud för myndigheter att ha e-postadresser på främmande språk. Lagen innefattar emellertid ett allmänt krav på att, enkelt uttryckt, en myndighet så långt möjligt ska använda svenska. Kravets räckvidd skiftar som framgått mellan olika sektorer av samhället (se ovan om den rättsliga regleringen).

Det särskilda ansvaret för att svenskan används och utvecklas (6 § språklagen) måste enligt min mening vara beroende bl.a. av vilken roll och ställning myndigheten har.

Regeringskansliet har självfallet en vidsträckt internationell kontaktyta, där engelskspråkiga e-postadresser kan underlätta arbetet. Emellertid torde en minst lika betydande del av de e-postmeddelanden som sänds till kansliet komma från svenskspråkiga avsändare. Regeringskansliet har vidare en unik ställning i det svenska stats- och samhällslivet. Det är uppenbart att just dess bruk av engelskspråkiga e-postadresser stämmer illa överens med det särskilda ansvar som från statens sida ålagts myndigheterna för det svenska språkets användning och utveckling. I detta sammanhang vill jag även erinra om regeringens uttalanden i språklagens förarbeten angående vikten av att det allmänna i sin verksamhet ger en tydlig signal om att svenskan är samhällets gemensamma språk.

Mot den bakgrunden och då det inte synes föreligga några större svårigheter, varken av tekniskt eller av annat slag, att införa och använda även svenskspråkiga e-postadresser framstår Regeringskansliets bruk av enbart engelska adresser sammanfattningsvis inte som förenligt med språklagen.

Det yttrande Regeringskansliet avgett till JO får tolkas så att man där och såvitt angår principfrågan inte är av någon annan uppfattning än den jag nu gett uttryck för. Det ursprungliga skälet till att adresserna avfattades på engelska synes bl.a. ha haft att göra med tidigare rådande tekniska förutsättningar. Att någon översyn inte gjorts under senare tid hänger samman med Regeringskansliets verksamhet under Sveriges tid som ordförandeland i EU andra halvåret 2009. Eftersom några begränsningar av det slaget inte längre tycks föreligga finns det inga hinder mot att en anpassning till språklagen sker. Att döma av vad som anförts från Regeringskansliets sida torde ett sådant arbete numera vara inlett. Det finns alltså skäl att utgå från att problemet är på väg att lösas. Ärendet hos JO kan därmed avslutas.